

KA IZGRADNJI PRAVEDNOG DRUŠTVA: Islamska zajednica u BiH – korektivno-savjetodavni i aktivni učesnik u socijalnim programima

Dženan KALJANAC

UDK 364:28-78(497.6)

SAŽETAK: U ovom radu predstavili smo definiciju pravde i društvene pravde, te tretirali ulogu Islamske zajednice u socijalnim aktivnostima u Bosni i Hercegovini. Rad Islamske zajednice BiH u socijalnim aktivnostima odvija se na dva plana: korektivno-savjetodavni i direktni (direktno učešće u socijalnim programima).

Kad su u pitanju socijalne aktivnosti kroz korektivno-savjetodavno učešće Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini sistemski djeluje na društvo i društvene probleme na način da konstantno ukazuje na opasnosti koje su produkt izražene socijalne nepravde unutar savremenog bh. društva. Islamska zajednica shodno mogućnostima društvenog utjecaja i djelovanja preporučuje pravedno postupanje shodno islamskim učenjima, te na taj način vrši određeni pritisak na javnost i institucije koje su zadužene za brigu o socijalno ugroženim kategorijama. Poseban utjecaj vrši se putem konkretnih uputstava koja se daju službenicima i uposlenicima IZ u BiH u kojima Rijaset IZ u BiH skreće posebnu pažnju na brigu za jetime, šehidske porodice, porodice bez hranitelja, na stare i bolesne, na invalide i na muhadžire koji se još nisu vratili na svoja ognjišta i ističe da su vjernici dužni gajiti duh saradnje i međusobne brige.

Kada je riječ o direktnom učešću Islamske zajednice u socijalnim programima evidentno je da Islamska zajednica direktnom pomoći djeluje tamo gdje su instrumenti vlasti zakazali i pruža materijalnu pomoć socijalno ugroženim kategorijama društva. Ona organizira i pomaže aktivnosti kojima se poboljšavaju materijalni uvjeti života onih građana BiH koji pripadaju socijalno ugroženim kategorijama.

Ključne riječi: pravda/adl, društvena pravda, islam, Islamska zajednica

Pravda¹ / Adl

Religije u osnovi razlikuju dvije koncepcije pravde: retributivna/osvetnička i eshatološka. (Kerovec,

2009). Pod retributivnom pravdom se misli na manifestiranje pravde putem kažnjavanja čovjeka za učinjene grijeh, dok eshatološka pravda

podrazumijeva njeno ispunjenje u punini vremena, odnosno ukoliko se pravda ne bi ispunila na ovom, onda će zasigurno biti ispunjena na

¹ Pravda je "moralna i pravna vrednost čijem se ostvarenju teži u svakom društvu. Pravda nalaže da se svakom da ono što mu pripada. Ali iako je ovako formalno definisana pravda ista za sve, u konkretnoj stvarnosti postoje vrlo velike razlike u shvatanju onog što je pravedno.

Tako jedni smatraju nepravednim ono što drugi smatraju pravednim. Najčešće su razlike koju potiču od razlike u klasnom ili drugom položaju-ono što je pravedno za kapitalistu nepravedno je za proletera. Ali se i ostale društvene skupine, slojevi, profesije i sl., pa i nacije,

razlikuju u shvatanju o pravdi... Ljudi u različitom položaju imaju različite interese, doživljavaju svet na osoben način, pa stvaraju i osobene vrednosti koje žele da ostvare... Ukoliko društvo bude homogenije, utoliko će i shvatanje vrednosti, pa i pravde biti sve istovetnije.

onom drugom svijetu. U konkretnoj stvarnosti postoje velike razlike u samoj percepciji pravde. Tako da jedni smatraju pravednim ono što drugi smatra nepravедnim. I prema Tolstoju (2010) "nije ljudima dano da sude šta je pravedno, a šta nije. Ljudi su se oduvijek varali i varat će se, a ni u čemu toliko koliko u tome što smatraju da je pravedno, a što nepravедno."

Prema Ibn Esiru, pravda i nije ništa drugo do li "stavljanje nečega na njegovo/pravo mjesto".

U arapskom jeziku za pravdu se koristi pojam adl. Riječ adl/pravda je antonim riječi zulm/nepravda. Adl je jedno od devedeset devet Božijih imena što znači da je dragi Bog pravedan i da je pravda povezana sa Njim. Prema tome, na isti način na koji su Mir i Ljepota Božija imena tako je i Adl/pravda ime Božije. U islamu je simbol pravde vaga (al-mizan) kao ravnoteža i mizan je spomenut na nekoliko mjesta u Kur'anu. (Nasr, 2002: 54-55). U predaji koju bilježi Ismail Hakki spominje se da je Davud, a.s., molio dragog Boga da mu pokaže vagu/pravdu (al-mizan), pa mu je dragi Bog pokazao u snu. I kada je vidio veličinu vage (al-mizan) probudi se iz sna govoreći: Bože, ko je taj ko može napuniti jednu njenu stranu (jedan njen tas) dobrim djelima! Odgovori mu dragi Bog: O Davude, Ja ukoliko budem zadovoljan Svojim robom, Ja ću napuniti taj tas, jednom sitnicom/hurmom. (Ruhul-bejan).

Stari Rimljani su pravdu definirali kao "constans et perpetua voluntas jus suum cuique tribuendi"/pravda je stalna i trajna volja koja svakome daje pravo koje mu pripada.

Kako i zašto nekoj osobi određeno pravo pripada ovisi o spletu konkretnih društvenih odnosima u kojima se ta osoba nalazi. U vezi s tim razlikujemo sljedeće oblike pravde.

- Uzajamna ili komutativna pravda
- Diobena ili distributivna pravda
- Opća ili kontributivna pravda

Opća pravda se može dalje dijeliti na zakonsku i društvenu ili socijalnu pravdu. Ona se ponekad zove zakonska pravda ukoliko se oslanja na pozitivno pravno uređenje, odnosno na građanski zakon. A ukoliko joj je temelj, naravno pravo, u tom slučaju se naziva socijalna pravda. "Zakonska i socijalna pravda se razlikuju kao povijest od prirode, kao kontigentno od apsolutnog, kao pojedinačno od univerzalnog." (Devčić, 1993).

Koncept društvene pravde može se pratiti kod drevnih i renesansnih filozofa, kao što su: Sokrat, Toma Akvinski, Spinoza, termin društvene pravde se počeo koristiti 1840. godine.

Prema sociološkom rječniku društvena pravda je: "ideal koji je izražen u devizi "Od svakoga prema njegovim sposobnostima, svakome prema njegovim potrebama". Prema *Rječniku sociologije i socijalne psihologije* (1977: 124) praktičnoga gledišta, to bi značilo:

- a) Svakom djetetu osigurati sanitetski bespriječno rođenje, zdravu okolinu, izdašnu prehranu, dobar odgoj i nastavu koja će ga najbolje osposobiti za struku što će je odabrati, za samoupravljanje, koja će mu razviti osjećaj humanosti i razumijevanja za sve što je ljudsko;
- b) Za svakoga odrasloga zanimanje koje odgovara njegovoj spremi i sposobnostima;
- c) Za svaku osobu dohodak koji je dovoljan da zadovoljava njezine potrebe;
- d) Mogućnosti da se zadovolje sve potrebe pripadnika društva;
- e) Za svaku osobu što veći broj objektivnih informacija o društvenim zbivanjima;
- f) Za svaku osobu učešće u političkom odlučivanju u društvenim grupama kojima pripada".

Po pitanju značenja pojma društvene pravde postoje razilaženja.

Dok jedni smatraju da ne postoji razlika između pravde i društvene pravde, drugi, pak, smatraju da između ova dva pojma postoji bitna razlika. Društvena pravda bi bila neka vrsta ekonomske pravde i cilj joj je uspostava pravednog društvenog poretka koji će garantirati ekonomsku i socijalnu sigurnost. "Stoga se može reći da je društvena pravda temeljni oblik pravde, jer izražava osnovno i prirodno pravo svakog čovjeka". (Devčić, 1993).

Percepcija i razumijevanje zbiljskog značenja pojma pravde se razlikuje u različitim religijama i filozofijama morala, te čak unutar pojedinačnog religijskog univerzuma. Razlike u razumijevanju su uočljive od kulture do kulture, zavisno od povijesti, mitologije i religije.

Etika svake kulture stvara i određuje vrijednosti koje oblikuju pojam pravde. I pored toga što se neki principi pravde mogu naći da su općeprihvaćeni u svim kulturama, ne može se reći da postoji jedinstveno viđenje pravde.

Islam razumije da se ljudska bića razlikuju i da se rađaju sa tim razlikama. Kao što se ljudska tijela općenito razlikuju, tako se razlikuju i po boji kože... Razlikuju se i u svojim duhovnim i mentalnim sposobnostima. Ljudske porodice u kojima čovjek odrasta su različite, društvene sredine, također. U takvim okolnostima naravno ne može postojati ni ekonomska jednakost. Stoga je ekonomska nejednakost među ljudima prirodna. Jer upravo i ta ekonomska nejednakost je dio Božijeg plana kojim dragi Bog iskušava namjere, ponašanja i postupke ljudi.

Kako u drugim religijama tako i u islamu, pitanje pravde, solidarnosti i ljubavi doista je jedno od onih koja sve religijske zajednice u savremenom dobu najviše zaokuplja. Postoje vjerodostojne predaje koje govore o

Oko shvatanja i primene pravde stvaraju se značajni društveni sukobi, pa izgleda kao da je to i krajnji uzrok društvenih borbi, pa i revo-

lucija, koje se vode u ime pravde. Stvarno, u pitanju je sukob interesa, koji se u svesti javlja kao sukob oko pravde... Ideologizirani ljudi zaista

ne vide pravi uzrok sukoba i bore se za pravdu, iako se u stvari bore za svoje konkretne interese." Sociološki leksikon. (1982 : 484).

Poslanikovoju a.s. sa (osjećajnosti) i njegovoj brizi za zajednicu.

Poslanici, filozofi, apostoli, izgovorili su mnoge izreke i napisali mnoge tekstove u kontekstu pravde. "Sveti tekstovi od Upanišade, Biblije i Kur'ana sadržavaju mnogo poučnih pasaža o pravdi kao središnjoj vrijednosti moralnog i duhovnog života. Svi ljudi i nacije govore o pravdi čak i kada je nepravde u izobilju na ovom svijetu, a čini se da ljudski duh nije u stanju da živi bez pravde, kao što ne može bez ljepote, mira, ljubavi i samilosti." (Nasr, 2002: 49-50). Zato ćemo u ovom radu pokušati prikazati kako je to pitanje riješeno na razini društvenog nauka i prakse Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini – korektiv, savjetnik i aktivni učesnik u socijalnim programima

U historiji islama, naročito u periodima politički i ekonomski moćnih državnih sistema koji su nadahnuti učenjem islama demonstrirali socijalnu odgovornost u praksi, zabilježeni su brojni primjeri institucionalne brige spram socijalno ugroženih kategorija stanovništva. Islam, općenito, insistira na socijalnoj pravdi koja bi u idealnoj situaciji svoje društvene realizacije, eliminirala ili barem značajno reducirala ekstremno socijalno raslojavanje društva na enormno bogate i krajnje siromašne. Tako stvari stoje u teoriji. Društvena realnost je, međutim, nešto drugačija i nije teško pronaći primjere odstupanja u praksi muslimanskih društava od deklarativno prihvaćenih islamskih načela.

Od svoga nastanka muslimanska zajednica u Bosni i Hercegovini posvećuje stalnu i posebnu pažnju socijalno ugroženim kategorijama stanovništva. Naslonjena na islamsko učenje, stoljećima je na ovim prostorima održavana kultura brige za one

koji su u stanju potrebe, a postojanje brojnih imareta, hastahana i drugih instituta vakufa su bili njeni materijalni i direktni produkti.

Različite društveno-pravne i političke okolnosti dovele su do formiranja krovne institucije Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini. Od početka svoga postojanja Islamska zajednica u svim političko-pravnim okvirima, pored brige za vjerska pitanja muslimana, djelovala i u aktivnostima koja su značila direktnu i indirektnu pomoć socijalno ugroženim kategorijama stanovništva.

Neprekidajući te aktivnosti, aktuelne strukture Islamske zajednice materijalnu pomoć ovim kategorijama stanovništva realiziraju kroz klasična pobožna djela koja su istovremeno i svojevrsne socijalne institucije, kao što su zekat, sada-ka, dijeljenja kurbanskog mesa...² Svojom sveukupnom misijom, čiji je sastavni dio socijalno-karitativni rad, Islamska zajednica je kroz brojne konkretne inicijative i aktivnosti humanitarne prirode dodatno senzibilizirala javnost na solidarnost sa siromašnim i materijalno ugroženim stanovništvom.

Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini je, prema tome, vjerno i ustrajno promicala neke temeljne vrijednosti društvenog života. Nosioci vjerskog autoriteta na različitim organizacijskim nivoima Islamske zajednice svojim javnim nastupom i praktičnim djelovanjem u svojim lokalnim zajednicama promoviraju solidarnost kao krunsku vrijednost islama. Učešće imama zajedno sa svojim vjernicima, džematlijama, u humanitarnim aktivnostima, kao i projektima pružanja adekvatne podrške bolesnim licima, stimulatивно djeluje na druge članove društva. Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini opredijeljena je da vrijednosti socijalne pravde budu implementirane u svakom društvu, neovisno od vladajućeg političkog sistema. Vrijednosti su univerzalne, a politički sistemi i principi državnog uređenja su relativni i promjenljivi. Cilj svakog socijalno odgovornog i

moralno svjesnog društva po islamskom učenju je aktivirati što veći broj građana na saradnju u činjenju dobra i odvratanju od zla.

U ramazanskim uputstvima objavljenim u *Glasniku Rijasete Islamske zajednice u BiH* (1998, vol. 1-2: 265) Rijaset IZ BiH svim muftijstvima, Odborima IZ, muftijama, Glavnim imamima i imamima i širokoj vjerničkoj populaciji skreće pažnju "na jetime, šehidske porodice, porodice bez hranitelja, na stare i bolesne, na invalide i na muhadžire koji se još nisu vratili na svoja ognjišta." i da su vjernici "dužni gajiti duh suradnje i međusobne brige što je svojstveno onim najodanijim pripadnicima Muhammedovog, a.s., Ummeta."

Postojeći Ustav Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini od 1997. godine stavlja snažan naglasak na edukaciju vjernika i svojih članova i ističe zalaganje za očuvanje tradicionalnih moralno-etičkih vrijednosti. Član 9. Ustava IZ u BiH glasi: "Islamska zajednica se brine o islamskom odgoju i obrazovanju svojih pripadnika i zalaže se za očuvanje vrijednosti braka i porodičnog života." Ovim članom se određuju primarna polazišta vjernika koji svoju inspiraciju društvenog aktivizma crpe iz pravilnog vjerskog odgoja i slijeđenja jasnog moralnog koncepta.

Zatim, Član 12. "Islamska zajednica organizira i pomaže aktivnosti kojima se poboljšavaju društveni i materijalni uvjeti života muslimana." I Član 69. "Odgojno-obrazovne, humanitarno-socijalne i privredno-finansijske djelatnosti u Islamskoj zajednici obavljaju se u ustanovama Islamske zajednice."

Stoga je Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini na devetoj redovnoj sjednici održanoj 14. rebiu-l-evvela 1430. h.g., odnosno 11. marta 2009. godine u Sarajevu, donio odluku o osnivanju Ureda za zekat, čime je dotadašnji referat za zekat prerastao u Ured za zekat. Ured za zekat je zadužen za organiziranje, vođenje i implementiranje aktivnosti vezanih za sistem promocije, prikupljanja i raspodjele zekata i

² Zekat, sadekatu-l-fitr i kurbani čine fond "Bejtu-l-mal"

sadekatu-l-fitra u skladu sa važećim propisima Islamske zajednice u BiH.

Pored Ureda za zekat i Vakufska direkcija,³ koja je jedna od ustanova Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, bavi se socijalnim i humanitarnim pitanjima. Vakufska direkcija ima i fond za socijalno ugrožene kategorije društva. Ovaj vakuf/fond za pomoć socijalno ugroženim kategorijama ima za cilj prikupljanje finansijskih sredstava putem donacije ili uvakufljenja, a koje će biti usmjerene na pružanje pomoći raznim socijalno ugroženim kategorijama u društvu.

Uz to, važno je spomenuti da je "Vakufska direkcija preuzela osnivačka prava nad Fondom "Bošnjaci" i samim tim svu imovinu Fonda sa svim pravima o obavezama koje je Fond do tada ostvario prešla je u vlasništvo Vakufske direkcije." "Prema vakufnami koju je Vakufska direkcija izdala rahmetli Aliji Izetbegoviću 2001. godine, prihodi od imovine imaju se koristiti u svrhe obrazovanja, nauke i kulture, a posebno materijalno pomaganje Gazi Husrev-begove medrese i Prve bošnjačke gimnazije u Sarajevu.

"Osnovni ciljevi i zadaci ovog vakufa/fondacije su:

- Stipendiranje talentiranih učenika i studenata, te realizacija drugih programskih ciljeva i zadataka iz oblasti obrazovanja
- Pomoć učenicima povratnicima i školama u manjem bosansko-hercegovačkom entitetu
- Izdavačka i štamparska djelatnost
- Kulturne i sportske aktivnosti
- Finansiranje i ugovaranje socijalnih programa

³ Vakufska direkcija je osnovana 1894. godine pod imenom Zemaljsko vakufska, u kojoj je kao državnoj instituciji sva vlast bila u rukama države. No, muslimani nisu bili zadovoljni sa tom upravom, jer u njenom radu nisu imali nikakvog učešća. Stoga su 1899. godine, muslimani pokrenuli borbu koja je imala za cilj da se osigura autonomija u upravi za tri ključna elementa koja su neophodna za očuvanje bošnjačkog identiteta, tj.

- Ostali programi koji doprinose duhovnom i materijalnom razvoju Bošnjaka"⁴

Na službenoj stranici ovog vakufa može se pročitati da je fond "Bošnjaci" dodijelio 10.170 stipendija što je opet najbolji pokazatelj opredijeljenosti Fonda za finansiranje i podsticanje obrazovanja kod Bošnjaka.

Isto tako, ovaj vakuf se aktivno uključivao i u stimuliranje povratka Bošnjaka na njihova predratna ognjišta realiziranjem određenih projekata i aktivnosti na terenu.

Stoga Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini, u vremenu političke, ekonomske i socijalne krize, u vremenu u kojem vlada nepravda, treba da bude glas onih bez glasa, glas onih čiji se glas zbog društvene marginaliziranosti ne čuje. Svojim praktičnim djelovanjem Islamska zajednica pokazuje da to u stvarnosti i jeste. Dovoljno je spomenuti podatak da je Rijaset Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini prilikom nedavnih poplava koje su pogodile region, odmah reagirala i otvorila podračun koji je namijenjen za žrtve poplava i klizišta. Organizirane su i sergije na nivou Rijesata Islamske zajednice.

Prema informaciji o socijalnim i humanitarnim aktivnostima Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, koju je pripremio Ured za zekat, vidimo da je u 2013. godini na različitim nivoima funkcioniranja zajednice realizirano na stotine različitih projekata s ciljem pomoći siromašnim i socijalno ugroženim članovima društva, povratnicima, podrške obrazovanju i projektima značajnim za razvoj zajednice i društva u cjelini.

vjerskih, vakufskih i obrazovnih poslova. Austrougarska je 1909. godine, nakon aneksije BiH, udovoljila ovim zahtjevima donošenjem Statuta za autonomnu upravu islamskih, vjerskih vakufsko-mearifetskih poslova. Zakonom o raspolaganju stanovima i poslovnim prostorijama od 17.02.1945. i Zakonom o nacionalizaciji najamnih zgrada i građevinskog zemljišta od 28.12. 1958. godine oduzete su sve stambene i poslovne zgrade osim onih

Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini u 2013. godini:

- a) dodijelila je 1.135 stipendija, odnosno 1.013.322,00 KM
- b) podijelila 277.135 kg kurbanskog mesa
- c) donirala u novcu 632.034,00 KM
- d) donirala u namirnicama i robi 362.728,00 KM
- e) pomoć za liječenja 347.116,00 KM
- f) obilazak bolesnih osoba 45.155,00 KM
- g) podrška povratku 663.636,00 KM
- h) sergije i prikupljanje pomoći za druge socijalne i humanitarne aktivnosti 418.108,00 KM
- i) podrška i finansiranje aktivnosti i projekata od opće koristi za društvo (izgradnja objekata i infrastrukture od opće koristi, obilježavanje važnih događaja, školska i druga takmičenja, sportska takmičenja i sl. 809.590,00 KM

Bilo bi korisno kada bi Islamska zajednica na jednom mjestu objedinila, objavila te promovirala podatke o tome, koliko je finansijskih sredstava izdvojeno na socijalni program u proteklih dvadeset godina.

Važno je napomenuti da pored programa koje provode krovni Uredi Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini, postoje i brojne akcije pomoći koje samostalno provode niže instance, tj. međžlisi i džemati⁵.

Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini do sada se uglavnom zauzimala za hitnu i interventnu pomoć. Ali, u zadnje vrijeme sve je više inicijativa koje zagovaraju strukturalnu pomoć, koja bi stvarala institucionalne mogućnosti i pretpostavke da se dugoročno pomaže socijalno ugroženom društvu.

koje služe usko definiranoj vjerskoj djelatnosti (vjerski obredi, vjerski poslovi i stanovi vjerskih službenika).

Vakufska direkcija obnovila je svoj rad Odlukom Sabora Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini 14. 6. 1996. godine

⁴ Vidjeti šire na vakuf.ba (stranica posjećena: 20.06.2014.)

⁵ Ovdje nećemo navoditi ilustracije u prilog tome, jer i ovlašteno informiranje o ovoj temi na internetu pruža dovoljno informacija.

Zaključak

Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini u svojim programima provodi aktivnosti na socijalnom zbrinjavanju ugroženih građana Bosne i Hercegovine. Ona osim seminara, vazova, predavanja, hutbi, koji su u funkciji

korektiva društva nudi i konkretnu socijalnu pomoć. Može se kazati da je Islamska zajednica u Bosni i Hercegovini kroz svoje strukture svojim (pro)aktivnim socijalnim angažmanom i djelovanjem aktivno prisutna u bosanskohercegovačkom društvu.

Društvena pravda se ne može ostvariti bez društvene solidarnosti i ljubavi. Ljudi su po svojoj prirodi upućeni jedni na druge. Ostvarenje društvene jednakosti i međusobnog pomaganja je ideal islama i samim tim i misija Islamske zajednice u Bosni i Hercegovini.

Literatura i izvori

Nasr. S. H. (2002). *Srce Islama*. Preveli E. Karić, R. Hafizović i N. Kahteran. Sarajevo: El-Kalem.
Sociološki leksikon. (1982). Beograd, Savremena administracija.
 Bosanac M., Mandić O. i Petković S. (1977). *Rječnik sociologije i socijalne psihologije*. Zagreb: Informator.

Tolstoj, L. N. (2010). *Rat i mir II*. Preveli S. i M. Glišić. Beograd: Feniks Libris.
 Kerovec, R. (2009). *Zagrljaj pravde i mira, o napetosti retributivne i eshatološke pravde*. Kairos: Evandeoski teološki časopis, Vol. 3: No.1. Dostupno na: hrcak.srce.hr/file/58086.

Devčić. I. (1993). *Društvena pravda, solidarnost i ljubav od enciklike "Rerum novarum" do "Centesimus annus"*. Bogoslovska smotra, Vol. 62, br. 3-4. Dostupno na: hrcak.srce.hr/file/56693.
Ruhul Beyan, dostupno na <http://www.altafisir.com/Tafasir.asp>
<http://vakuf.ba>

الموجز

نحو بناء مجتمع أكثر عدالة
 المشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك – مشاركة تصحيحية إرشادية في
 البرامج الاجتماعية
 جنان كاليانانس

قدمنا في هذا المقال تعريفا للعدل وللعدالة الاجتماعية، وعالجنا دور المشيخة الإسلامية في الفعاليات الاجتماعية في البوسنة والهرسك. إن عمل المشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك في الفعاليات الاجتماعية يسير في اتجاه التصحيحي الإرشادي، والاتجاه المباشر (المشاركة المباشرة في البرامج الاجتماعية). أما فيما يتعلق بالنشاطات الاجتماعية التصحيحية الإرشادية فإن المشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك تتعامل منهجيا مع المجتمع والمشاكل الاجتماعية، فتشير دائما إلى المخاطر الناجمة عن الظلم الاجتماعي الواضح داخل مجتمع البوسنة والهرسك المعاصر. وبناء على قدرات المشيخة الإسلامية الاجتماعية فإنه تنصح بتوخي العدل بناء على تعاليم الإسلام، وهي بذلك تمارس ضغطا معنا على الرأي العام والمؤسسات المنوط بها تقديم الرعاية للفئات المحتاجة. ويتم ذلك بشكل خاص من خلال التوجيهات التي تعطى للعاملين والموظفين في المشيخة الإسلامية في البوسنة والهرسك والتي تلتفت فيها رئاسة المشيخة الإسلامية الانتباه الخاص نحو الاهتمام باليتامى وأسر الشهداء، والأسر التي لا معيل لها، وبالمسنين والمرضى والمعاقين والمهاجرين الذين لم يعودوا بعد إلى ديارهم، وتركز على واجب المؤمنين بالتحلي بروح التعاون والرعاية المتبادلة. أما فيما يتعلق بمشاركة المشيخة الإسلامية المباشرة في البرامج الاجتماعية، فمن الواضح أن المشيخة الإسلامية تقدم المساعدات المباشرة في الأماكن التي أخفقت فيها أدوات السلطة، وتقدم المساعدات المادية للفئات المحتاجة في المجتمع. وهي تنظم وتساعد بفاعلية النشاطات التي من شأنها تحسين ظروف العيش المادية للمحتاجين من مواطني البوسنة والهرسك.

الكلمات الرئيسية: العدل، العدالة الاجتماعية، الإسلام، المشيخة الإسلامية.

Summary

TOWARDS A SOCIETY CONSTRUCTED
 UPON JUSTICE
 The Islamic Community of BiH – its role
 and significance in social programmes

Dženan Kaljanac

In this article we presented definitions of justice and social justice and discussed the role of the Islamic Community in welfare activities in BiH. The engagement of the Islamic Community in this field is twofold: counselling and corrective on the one hand and direct (directly taking part in welfare programmes) on the other.

Counselling and corrective role of the Islamic Community implies systematic activity in the society through constant pointing to social problems and issues and dangers caused by growing social injustice in contemporary BiH society. The Islamic Community within its capacity of social influence recommends justice as it is recommended by the Islamic teachings, thus exercising a kind of a pressure upon public and institutions in charge for the care of the poor categories in the society. This especially by means of concrete instructions given to officials and employees of the Islamic Community in BiH, wherein the Riyasat of the IC of BiH emphasises the care for orphans, *shabeeds'* families, families without an income provider, old, sick, handicapped, displaced – promoting thus religious obligation for cooperation and care for each other. The Islamic Community also provides direct aid to socially deprived categories whenever the official instruments responsible for this kind of care fails or are insufficient. In this sense, apart from financial donations it also organises activities that help to improve financial and living conditions of those BiH citizens considered to be socially – endangered categories.

Key words: justice/*adl*, social justice, Islam, Islamic Community